

Motion till riksdagen

1988/89:Sf409

av Rune Backlund m.fl. (c)

Studielön

Riksdagen beslöt våren 1988, med anledning av en regeringsproposition, om en rad förändringar i studiemedelssystemet. Man höjde totalbeloppet till 170 % av basbeloppet. Bidragsdelen knöts till basbeloppet och fastställdes till 50 % av detsamma. Förbättringarna på tilldelningssidan finansierades genom skärpta återbetalningsregler och ny konstruktion för uppräkningsningen av låneskulden. För statsbudgetens del innebar beslutet att lånedelen lyftes ut och att endast den verkliga subventionen till de studerande redovisas på kostnadssidan. De nya reglerna trädde i kraft vid årsskiftet.

Centerkritik

Från centerns sida ställde vi upp fyra punkter som vi ansåg skulle ligga till grund för en reformering av studiemedelssystemet.

1. Skuldbördan efter studietiden måste kraftigt lättas. Detta är enligt alla undersökningar den viktigaste åtgärden för att trygga rekryteringen till högre studier och minska den sociala snedrekryteringen.
2. Studiemedlen ska ge drägliga levnadsförhållanden under studietiden. Totalbeloppet måste höjas så att den studerande garanteras en rimlig levnadsstandard under studietiden.
3. Systemet ska konstrueras så att subventionen i systemet lyfts fram. Merparten av subventionen skall läggas på en stor bidragsdel.
4. Studiemedelssystemet skall skapa så lite byråkrati som möjligt och vara enkelt och överskådligt.

Riksdagsbeslutet innebar att två av dessa fyra punkter helt eller delvis tillgodosågs. Vi välkomnar förbättringarna på tilldelningssidan och man lyfter fram statens subvention på ett tydligare sätt i systemet.

Däremot löste man inte som vi ser det huvudproblemet i studiemedelssystemet — skuldbördan. Även med den nya modellen kommer en normalutbildning på tre år att ge studieskulder på över 100 000 kr. För de längre högskoleutbildningarna blir skuldbördan mellan 140 000 och 200 000 kr.

Det förhållandet i kombination med det nya inkomstrelaterade återbetalningssystemet, och på det sätt som skulden årligen räknas upp, kommer att skapa problem för många studiemedelstagare. Störst problem får de grupper som har lång utbildningstid och en förhållandevis låg inkomst. Flera av dessa grupper finns idag inom den offentliga sektorn, t.ex. bibliotekarier, socionomer, präster samt vissa lärargrupper. De kommer att få se sin studieskuld växa under 20—30 år trots att man årligen amorterar fyra procent av

sin inkomst. Av signalerna från finansministern att döma har de inga avgörande förbättringar att vänta när det gäller löneutvecklingen framöver.

Vissa grupper kommer aldrig att kunna återbetala sin skuld. Riksdagen har konstruerat en skuldfälla för den som har en studieskuld som är större än ingångslönen och där lönen utvecklas långsammare än skulduppräkningsningen. Detta är en uppenbarligen orimlig effekt av modellens konstruktion. Det visar också vilken betydelse det samlade skuldbeloppet har i systemet. Effekter av det här slaget stimulerar inte flera till högre studier och minskar inte den sociala snedrekryteringen.

I den nya modellen valde man efter vissa justeringar att behålla systemet med fribellopsregler. Många studerande har upplevt det som stötande, att man valt att ta ut reduceringen av studiemedel på grund av egen inkomst, i första hand på bidragsdelen. Man kan på det sättet inte genom eget arbete påverka den egna skuldsättningen.

Dessutom har man valt att införa ett speciellt ungdomsbostadsstöd med särskilda regler. Sammantaget ger det ett för den studerande svåröverskådligt system med kraftiga marginaleffekter.

Inför beskattad studielön

Som vi tidigare konstaterat ger det studiemedelssystem som gäller från nyåret effekter som motverkar en ökad rekrytering till den högre utbildningen och därmed minskad social snedrekrytering. Som tidigare påpekats har man inte löst huvudproblemet, d.v.s. den stora skuldbördan och man har heller inte gjort systemet särskilt enkelt och lätt överskådligt.

Centerpartiet anser att man genom att införa en beskattad studielön kan åstadkomma ett studiefinansieringssystem som stimulerar fler till en längre utbildning. I vår modell erhåller den studerande en studielön på 100 % av basbeloppet (1989, 27 900 kr.). Denna studielön kompletteras med statsgaranterade lån på upp till 80 % av basbeloppet. Genom att studielönen blir beskattningsbar kan fribellopsreglerna i sin helhet avskaffas. Det blir också möjligt att införa avdragsrätt för litteraturkostnader och andra materialkostnader som idag är betungande på vissa utbildningar. På så sätt utjämnas kostnaderna mellan olika linjer.

En studielönemodell skulle väsentligt minska studieskulden, vilket gör det möjligt att kombinera modellen med ett inkomstrelaterat återbetalningssystem och den form som nu gäller för uppräkningsningen av skulden.

Genom kopplingen till beskattningssystemet och slopandet av fribellopsregler blir marginaleffekterna i systemet inte större än vad som gäller för motsvarande inkomster i samhället i övrigt. En studielön gör det också möjligt att inordna de studerande i grundtrygghetssystemet utan särlösningar, t.ex. vid sjukdom.

Kostnaderna för en studielön kontra dagens studiemedelssystem är svåra att exakt beräkna beroende på den långa tid under vilken systemen verkar. Det står dock klart att en studielön på sikt ger lägre samhällskostnader eftersom behovet av avskrivningar på skulder minskar samt att räntesubventionen blir lägre på grund av den totalt lägre lånesumman. Till det kan

läggas de samhällsvinster som uppstår genom att fler skaffar sig en längre utbildning och att effektiviteten i utbildningssystemet höjs.

Mot. 1988/89
Sf409

Hemställan

Med stöd av det anförda hemställs
att riksdagen hos regeringen begär förslag till nytt studiemedelssystem i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 25 januari 1989

Rune Backlund (c)

Ulla Tillander (c)

Karin Israelsson (c)

Roland Larsson (c)

Kersti Johansson (c)

Rosa Östh (c)

Göran Engström (c)

Marianne Jönsson (c)